

MUZIKA – JOŠ JEDNA DIMENZIJA MOG RAZMIŠLJANJA

INTERVJU VODIO: Milan Đorđević

U izdanju SKC-a Novi Sad, Andrej Tišma je na kompakt diskovima objavio dva muzička albuma, *Globalist Drive* (2010) i *Delicate Situation* (2018), koji sadrže 56 kompozicija u ukupnom trajanju od 80 minuta, čiju postprodukciju potpisuje Slobodan Misailović, eminentni stručnjak sa Radija Novi Sad. Tišmini zvučni radovi su dobili značajnu domaću i međunarodnu kritičku recepciju i valorizaciju. Emitovani su u specijalizovanim muzičkim emisijama (Kunst Radio iz Beča, Radio Beograd 2, Muzički radio kanal Kol Hamusika iz Jerusalema, Randevu s muzikom Radio Novi Sad), javno su izvođeni na izložbama digitalne umetnosti (HTTP galerija iz Londona, ATA galerija iz San Franciska, Pasadena MCA) i koncertno predstavljeni u Novom Sadu (MSUV, Kafe klub Izba, MLS galerija, Studio M, Art Expo Master Centar, Pozorište mladih, Brod teatar), a o njima su govorili i pisali Dušan Mihalek, Borislav Hložan, Vladimir Kopić, Vladimir Mitrović i Nikola Glavinić.

Klasifikacija celokupnog dosadašnjeg angažovanog stvaralaštva Andreja Tišme, zasnovana na prirodi primenjenih komunikacijskih sredstava multimedijalnog umetničkog izražavanja, obuhvata periode predigitalnog, digitalnog i postdigitalnog kreativnog razvoja, koji po svojim tematskim orientacijama, formalno-sadržajnim karakteristikama, metodskim pristupima, ideoološkim uverenjima i praktičkim intencijama predstavljaju koherentnu celinu.

Andrej Tišma je rođen 1952. godine u Novom Sadu. Diplomirao je 1976. godine na Akademiji likovnih umetnosti u Pragu. Samostalno izlaže od 1972. a od 1969. je učestvovao na preko 600 zajedničkih izložbi u zemlji i oko 40 zemalja sveta.

Kompjuterskom grafikom se bavi od 1996., a internet umetnošću od 1997., što ga čini jednim od pionira novomedijске digitalne umetnosti u Srbiji. Tišmini internet radovi uvršteni su u neke od najznačajnijih svetskih i domaćih kolekcija digitalne umetnosti: Net Art Idea Line, Whitney Museum Of American Art, Njujork, SAD; Rhizome Artbase, Njujork, SAD; Net Art Guide, Štugart, Nemačka; Net Art Collection - Irish Museum Of Modern art, Dablin, Irska, Zbirka medijske prakse, Muzej savremene umetnosti Vojvodine, Novi Sad.

Učesnik je festivala Ars Electronica, Linc, Austrija. Autor je šest domaćih i jednog međunarodnog kustoskog projekta digitalne umetnosti, o kojoj je održao mnogobrojna predavanja u Srbiji, realizovao nekoliko televizijskih i radio emisija, a učestvovao je i na internacionalnim onlajn panelima koji su organizovani u Turskoj i Španiji. U dosadašnjoj karijeri ima sedamnaest samostalnih nastupa, odnosno izložbi, video projekcija i koncerata u zemlji i u inostranstvu u digitalnim medijima, a od 1991. do 2017. godine učestvovao je na 78 izložbi i manifestacija digitalne umetnosti, kao i u 54 veb-art projekta.

Kao likovni kritičar novosadskog „Dnevnika” i od 1997. godine član redakcija prvog onlajn časopisa za savremenu umetnost „Armagazin” i magazina za kompjutersku umetnost i kulturu „Digital Arts” iz istog grada, a takođe i kao povremenim saradnik brojnih domaćih i stranih, štampanih i internet publikacija, od 1996. do 2008., objavio je mnoštvo tekstualnih priloga proučavanju fenomena savremene elektronske i digitalne novomedijске umetnosti. Međutim, po teorijskom značaju i vrednosti izdvaja se njegova studija pod naslovom „Priroda web.arta” iz 1998., izložena iste godine u beogradskom Sava Centru na konferenciji o internetu u organizaciji „Netfóruma” (YUCCA). Prevedena je na engleski jezik i mnogo citirana u svetu, pa je ušla u hronologiju net.arta, koju je sačinila profesorka teorije medija Natali Bukčin iz SAD, kao i u spisak obavezne literature na katedri za nove medije Berkli univerziteta.

Tišma je u kreiranju i prezentaciji svojih zvučnih radova, dosledno svojoj stvaralačkoj po-

etici, upotrebljavao multimedijalna komunikaciona sredstva i principe alternativne umetnosti, korespondentne tehnološkoj i duhovnoj situaciji postmoderne civilizacije. Prepoznatljivim i atraktivnim world music idiomom, konceptualno oblikovanog zvučnog sadržaja, naglašeno kritički, jasno i humorno govori protiv globalizacije i njenih negativnih, dehumanizujućih manifestacija. Subverzivnim tehnomuzičkim diskursom dekonstruiše i rekonstruiše zvučne slike istrošenosti simbola i mitova Zapada, razotkriva iza privida čovečnosti kompleksnost mehanizma imperijalnog zla rukovodenog planetrano destruktivnim principima profita i moći. Novomedijskim angažovanim umetničkim sredstvima buntovno demaskira ideošku funkciju kulturne nadgradnje neoliberalno fundirane zapadne hegemonije u nastojanju da izazove telesnu, moralnu i in-telektualnu reakciju recipijenata i utiče na njihov doživljaj i razumevanje aktuelne domaće i inostранe politike ukazivanjem na moguće alternativne modele sveta.

Ovaj intervju predstavlja doprinos herme-neutičkom razumevanju intrinsičnog značenja socijalne autentičnosti i relevantnosti Tišminih muzičkih ostvarenja, zasnovanih na određenom idejno-vrednosnom i poetičkom konceptu kompozicione logike strukturalnog uređenja zvučnog materijala, u sklopu evolucije njegovih novomedijskih umetničkih praksi.

Koliko je muzika važna u vašem životu i da li ste pre digitalnog doba i kreiranja zvučnih radova primenom kompjutera u kompozicionom i izvođačkom procesu svirali neki tradicionalni instrument?

Pre svega da kažem da sam od svoje rane mladosti veoma mnogo slušao muziku, a u pojedinim periodima života posvećivao sam se određenim stilovima i pravcima. Naravno kao tinejdžer počeo sam od rok muzike koju sam od sredine 60-ih snimao na magnetofon, naročito sam voleo noću da slušam radio Luksemburg, probudio bih se negde oko ponoći i onda krišom od roditelja slušao i snimao najnovije pesme raznih grupa, po dva tri sata, koliko bih izdržao. Čim

bih se ujutro probudio palio sam magnetofon i preslušavao noćni "ulov". Slušao sam to po ceo dan i spremao se na nova snimanja. Takođe bih pozivao svog najboljeg druga Mišu da kod mene to presluša i onda smo komentarisali. U gimnazijskim godinama sa njim i odličnim gitaristom Goncijem oformili smo grupu „Egoisti“ i nalazili se kod nekog od nas i svirali, improvizovali, iz čistog zadovoljstva. Svirali smo i na rođendanima drugova iz razreda jer su nas molili. Ja sam bio zadužen za bas na gitari i udaraljke, Miša za blok flautu, ponekad pevanje, a Gonzi za gitaru. Svirali smo neku vrstu otvorene muzike, u momentu smisljavali i improvizovali, od roka, balada, džeza, bluza, do sasvim slobodnih formi. Ja sam inače kao osnovnoškolac imao časove gitare u KUD „Svetozar Marković, profesor mi je dolazio kući jer sam stanovao samo dva čoška dalje, ali sam najviše naučio od komšije Čarlija, gitariste jedne od prvih novosadskih rok grupa „Dečaci sa Dunava“ koji je stanovao sprat iznad mene, u Kosovskoj ulici. Njih i još neke grupe smo išli da slušamo na muzičkim matineima u „Studiju M“ gde su uglavnom svirali najnovije hitove Bitlsa i Stounsa, "skidali" bi ih čim su se pojavili. Bio sam u još jednoj grupi mog druga iz razreda, udarao sam ritam, u neku kutiju jer nismo imali pravi bubanj, i probali smo na ravnom krovu jedne zgrade. Imao sam i neke svoje kompozicije, pisao sam stihove i pevao ih uz gitaru.

Kasnije sam se zainteresovao za džez, naročito izazovan je bio fri džez, beskonačne improvizacije, mešanje stilova, razni instrumenti i zvuci, trebalо je to svariti i ja sam, iako je bilo naporno, uživao u tome. Kasnije je došao džez-rok, pa etno-džez, elektro-džez. Ploče sam uglavnom

nabavljao u tadašnjoj američkoj čitaonici gde su se one mogle iznajmiti na nekoliko dana i po želji snimati, a išao sam i na džez festival u Beograd

Kasnije sam se zainteresovao za klasičnu muziku, odlazio na koncerте, kupovao ploče. Odlaskom na studije u Prag to svoje intesovanje sam još produbio, pratilo živ praški koncertni život i kupovao gomile odličnih ploča koje su bile za naš budžet veoma jeftine. Slušao sam opere, simfonije, sonate, kantate velikih svetskih kompozitora, kao i veoma sveža dela rane renesanse.

Po povratku sa studija ovde me je dočekala visoko razvijena rok-muzika, simfo-rok, psihodelični rok, kasnije pank, novi talas itd. Kupovao sam gomile ploča, kasnije kaseta i CD-a. Sve sam to kombinovano slušao, uz to sam voleo da odem u neki vinski podrum gde sviraju tamburaši, naročito Romi, i uživao. Ostajao bih do zore i divio se snazi te muzike, ritmovima, emocijama koje izaziva. Jer muzika je univerzalni jezik koji ide direktno u dušu, podstiče reakcije.

Šta je, po vama, suština muzike i kakvu je funkciju i važnost imala u vašem dosadašnjem angažovanom umetničkom opusu? Kako je došlo do upotrebe digitalne tehnologije u kreaciji, distribuciji i javnom izvođenju vaših zvučnih radova?

Muzika je pre svega nematerijalna, lako se prenosi prostorom ili aparatima, i snima, umnožava i skladišti, što je veoma praktično, i univerzalnog je jezika, svako je može doživeti i razumeti. Kao što je slika za oko, tako je muzika za uho, talasna informacija koja se direktno preko čula šalje u mozak i stvara određenu reakciju, raspoloženje, stanje. Ona je direktna, a ima i vremensko trajanje što joj daje određenu proce-

sualnost. Muzika je bila još jedna dimenzija moga razmišljanja i stvaralaštva koja je popunila neke postojeće praznine jer je pružala bolje mogućnosti i rešenja za izražavanje određenih ideja. Meni je uvek bila želja da stanem pred masu ljudi i sviram, puštam svoju muziku. To mi se ostvarilo poslednjih desetak godina na brojnim koncertima, festivalima, izložbama. Uz moju muziku najčešće projektujem na platnu u pozadini video koji sam montiram i koji doprinosi opštem utisku. Stvara se idealan spoj zvuka, slike, pokreta, teksta, gestova.

Muzika, uopšte zvuk, ima veliku ulogu u video umetnosti. Daje video radu opštu atmosferu svojim ritmom i sklopom harmonija ili disharmonija. Sugerše emocije, smisao, zaokružuje formu videa. Održava jedinstvo rada ukoliko je sastavljen iz mnoštva fragmenata, ili naglašava fragmentarnost ukoliko ritmom prati promene vizuelnih prizora.

Inače, do komjuteskog rada na muzici stigao sam preko bavljenja videom, jer sam još na radove u analognom VHS formatu sa kasetofona nasnimavao muziku, određene delove koje bih izabrao uz određene video sadržaje. U vreme rada na analognim video radovima, od 1990. na izmontirane video prizore sam jednostavno nasnimavao muziku koju sam prema osećaju birao sa raznih kaseta. Priključio bih kasetofon na video rikorder i nasnimavao. Koristio sam prema potrebi ili poznate melodije Šedouza i Net King Kola, naravno u ironijskom smislu jer se na videu radilo o ubijanju životinja ili ratu i logorima, ili delove alternativne elektronske muzike koju sam dobijao sa svih strana sveta u okviru mejl-art razmene.

Bilo je to veoma "čupavo" jer sam dok ide slika u određenom momentu morao da uključim kasetofon i pritisnem snimanje zvuka na rikorderu, takođe i da stanem u određenom trenutku. A i sama montaža videa na analognom rikorderu sa plejera išla je mukotrpno, seckajući i nasnimavajući delove kaseta. Jedan video rad imao je preko stotinu delića, i to unapred zapisanih gde se na traci nalaze, koje je trebalo u hodu spojiti pa je za to bila potrebna izuzetna veština i koncentracija. Takođe sam recimo na analognom kasetu pripremio zvučnu pozadinu za svoj prvi performans „Ljubav“ 1984, snimajući preko dvesta puta ponovljenu frazu iz jedne Prislijeve pesme. Digitalnom tehnikom to

Koncert, Pozorište mladih,
Novi Sad, 2010)

Knjiga Andreja Tišme
„Interfejsi bezgraničnog“

bi bilo uraditi kao od šale, a onako je zahtevalo sate. Ali ta stara škola i stečena iskustva mnogo su mi pomogli u kasnijim digitalnim montažama.

Devedesetih je došao rep, hip-hop koji sam godinama slušao i snimao na desetine kaseta, a zatim tehnico, tehnico trans, haus, koji me je oduševio svojim bogatstvom mogućnosti, novih zvukova, elektronskih efekata, filtera, semplova, ritmova. Išao sam na tehnico žurke, revj partije, slušao mnoge di džej-eve, što sam

kasnije nastavio i na Egxit festivalu, to je bio sasvim novi svet muzike, sinteza svega dotadašnjeg. Tada sam i sam nabavio kompjuter i pomicao da radim takvu muziku, što mi je na kraju i uspelo. Mogao sam tada digitalno da snimim, "uzmem" bilo koju vrstu muzike i po želji je kombinujem sa drugom, uz dodatak svojih ritmova, basova, filtera i drugih efekata, menjanjem tonaliteta i brzina. Dakle, jedna puna sloboda poigravanja sa zvucima i rečima.

Kasnije, od 2003, kada je nastao moj prvi digitalni video rad, muziku sam samostalno kreirao jer sam za to imao odgovarajuće kompjuterske programe i mogao od raznih elemenata ritma, melodija, fragmenata muzičkih numera, govora i raznih zvukova koje sam uzimao iz video igara i TV dokumentaraca, da stvorim pozadinu koja je odgovarala određenim video radovima i time pojačam sugestivnost same slike. Tako sam radeći zvučne pozadine shvatio da mogu da se bavim i samom muzikom kao izražajnim sredstvom i već negde 2006. počeo da radim muziku nezavisno od videa. Tako je godinama nastalo stotinak numera iz kojih sam odabrao oko šezdeset za moja prva dva muzička CD-a objavljena 2010. i 2018.

Vaspitanje ukusa na ozbiljnoj, popularnoj i tradicionalnoj muzici osnov je vaše poetike, istovetne kompozitorima postmodernističkog i tehnokulturnog usmerenja u smislu eksploracije, manipulacije i world music kolažiranja sredstvima elektronskih medija već postojećih muzičkih i zvučnih objekata najrazličitijeg porekla. Da li je polazište vašeg kompozicionog postupka angažovana umetnička ideja koju realizujete tehnikom semplovanja s ciljem razotkrivanja nekih istina o stvarnosti i odašiljanja kritičke poruke digitalnim sredstvima masovne komunikacije? Kako žanrovske određujete svoje zvučne radove?

Mislim da je važno za razumevanje mog muzičkog pristupa da navedem nešto što predstavlja mali dodatak mom prvom odgovoru. Još kada sam snimao muziku sa radio Luksemburga na klasični magnetofon, pošto je stanica dale-

ko i slabo se hvatala, povremeno je dolazilo do izobličenja zvuka, bruanja, šištanja, vibriranja, mešanja sa drugim stanicama, tako da su se nekad snimile po dve ili čak tri pesme paralelno, ali različitim intenziteta, ili bi upao glas spikera iz nekih vesti, reklama. Ja sam to tako kasnije preslušavao i bio oduševljen tim mešavinama. Čak posle kada bih čuo originale tih pesama falili su mi ti dodatni efekti, šumovi, glasovi, jer oni kao da su obogaćivali tu muziku, davali joj dodatne smislove i kontekste. Još tada sam razmišljam kako bi bilo kada bi se dve ili tri pesme snimile istovremeno jedna preko druge, šta bi tu ispalio. Tada još nisam tehnički mogao to da probam, ali digitalna tehnologija mi je i to omogućila i baš sam bio oduševljen rezultatima. Taj efekat koristim u gotovo svim mojim zvučnim radovima.

Kada radim muziku uvek polazim od neke opšte slike, osećaja, ideje o svetu, o stvarnosti koju živimo, o nekom problemu, ponekad mi događaji nameću ideju. Onda gledam kako to muzički da iskažem. Prvo postavljam opšti ritam, dinamiku, tempo, onda dodajem pojedine fragmente muzike, govora, itd. Nekada me i neka muzička celina navede da je upotrebim pa od nje krenem, ali ona me već asocira ne neko moje unutrašnje stanje, viđenje sveta, i to tako postepeno gradim, i po nekoliko dana. Obično postoje dva melodijska toka, nekad i tri, koja su suprotstavljena. Imam recimo agresivne vojničke glasove, oružje, neki hard rok ili tehno, i onda melodiju koja blaži, pobeduje to negativno. Ili se govori sadržajem suprotstavljuju, kao dijalog. Na kraju ubacujem sitne elemente, koji potenciraju celu priču. Takođe i neke delove muzike propuštam kroz filtere da naglasim neki osećaj.

Apsolutno, svaki moj zvučni rad posvećen je nekom od svetskih problema ili tema; ratovima, militarizmu, terorizmu, ekološkim katastrofama, ekonomskoj krizi, zdravstvenim problemima, vakcinama, veštačkim epidemijama, nadgledanju i gubitku privatnosti, dekadenciji i raznim devijacijama društva. Sve to iskazujem pomoću zvukova iz dokumentarnih filmova, govora političara i generala, uzvika vojnika, zvižduka metaka, zavijanja sirena, začinjeno slušljivom i često veselom muzikom. Kontrasti su kod mene veoma prisutni,

a sugeriju sukobe, antagonizam, borbu više sila. U svakom slučaju draga mi je da nikoga ne ostavljam ravnodušnim.

Moje zvučne radove vidim kao zvučne drame, iako koristim tehnosnovicu i tome težim, sa naglašenim ritmovima, basovima, semplovanjem. Ali pošto tu ima dosta razgovora na raznim jezicima, pucnjave, motora, tenkova, helikoptera, bombi, sve to liči na neku radio dramu. Od čega ja ne bežim. Meni je bitna sama gola poruka, uz prijatnu muzičku pratnju. U smislu da bi je slušalac lakše „progutao“.

Vaš tehnomuzički antiglobalistički diskurs sadržan je u eklektičkom međuprožimanju i uodnošenju elemenata zvučnog i muzičkog materijala različitih svetskih tradicija visoke i niske umetnosti. Digitalnim citatima dijalektički struktuirate relaciju njihovog primarnog značenja sa značenjem koje dobijaju u novom kontekstu drame sukoba instrumentalnog uma zapadne imperialne civilizacije sa identitetom drugosti balkanske i istočne kulture, reprezentovane folklornim materijalima, koja je podvrgnuta porobljivačkoj mašini kapitalističke hegemonije i homogenizacije, što je istaknuto i u naslovima pesama i albuma. Da li vaše angažovane zvučne drame, kao rezultat emancipatorske upotrebe novih medija, imaju modernističko pozitivno razrešenje u smislu utopijske anticipacije rušenja realnih okolnosti? Kojoj publici se obraćate i da li mislite da postoje neke globalne društvene snage koje bi mogle da izvrše revolucionarni preobražaj i stvore neki drugačiji i bolji svet koji priželjkujete u pesmi „Dosta je tog poretku“, svojevrsnom manifestu vašeg antiglobalističkog umetničkog stava i angažmana?

Jeste u poruci je antiglobalizam, pa i sami nazivi CD-a i pojedinih radova su u vezi sa tim, ali i postupak je postmodernistički, i sam stil world music je postmoderan. Najviše citati, a i digitalne transformacije, nove mogućnosti tehnike, programa. Meni su recimo Ino i Birn svojim

radovima dali slobodu, otvorili mi put, postupak, kao uostalom i more drugih techno house DJeva, ali se moji radovi dosta razlikuju od njihovih. To je mislim i kritičar Vladimir Kopić pomenuo, kod mene postoji direktna poruka ideološka, često kroz humor, alegoriju ili ironiju, dok kod njih vidim samo formalno, tehničko istraživanje. Kod njih je to sklop prijatnih, opuštajućih ili igrivih spojeva ritma i harmonija, dok kod mene svaka pesma ima svoju određenu poruku. Koristim sredstva postmodernizma i digitalnu tehnologiju civilizacije u kojoj živim da bih je kritikovao njenim sopstvenim sredstvima, modernistički angažovano. Bio je jedno vreme u umetnosti aktuelan stil “moderna posle postmoderne”. Postmoderna se jako rasplinula i sve je postalo relativno, morao se uvesti neki kritički red. Hteo sam mnogo stvari a najviše da izrazim neku svoju poruku, ideju, Dakle ne eksperiment radi eksperimenta, to nikada nisam radio, već uvek sa određenom namerom, porukom. Na primer kod mene je izvorna folklorna muzika simbol nečeg čistog, iz naroda i tradicije, stvorena iz dubine kulturnih bića naroda, pročišćeno i testirano kroz vekove, a u principu su to istočnjačke tradicije koje koristim, uključujući tu i našu, srpsku i balkansku, u sudaru sa zapadnjačkom civilizacijom (porobljivačkom) reprezentovanom u njihovim novijim oblicima muzike od džeza, roka, popa, tehna, ali i klasične komponovane muzike koja takođe nije iz naroda nego je artifijalna. Smatram da je narodna, izvorna muzika, uvek zdravija od artističke, artificijele, zabavne, pa sam današnji sukob civilizacija muzički izrazio suprotstavljanjem narodne muzike, ne samo srpske nego i romske, bangladeške, tunižanske, grčke itd, zahuktaloj zapadnjačkoj komercijalnoj muzičkoj mašineriji, bilo koji oblik da ima. Čak su naučnici dokazali da recimo muzika trubača sa juga Srbije deluje lekovito svojim vibracijama i stvara optimizam kod slušalaca svojim ritmovima. Dok je u drugim eksperimentima rok muzika uglavnom bila destuktivna stvarajući haotična osećanja. Mislim, ili se nadam, da će u nekoj bližoj ili daljoj budućnosti ipak duh naroda, a mi na Balkanu, gde naravno ubrajam Srbiju, imamo tog duha, pobediti, preovladati. Energija života izvire iz naroda a ne iz vladajućih klasa, pa tako i narodna muzika može da izleči ovu bolesnu,

dekadentnu, umiruću civilizaciju. Ja doduše u svojim radovima samo postavljam te antipode i ne dajem konačno rešenje. Ja opominjem, razbuđujem, ukazujem, ali pozitivne snage moraju da probiju taj put u bolji svet. Postoje za to drugi načini od muzike, a ja se i time bavim kroz druge načine izražavanja. Stvaram osnovicu za taj bolji svet, kroz svoje performanse (spi)rituale na primer, kroz pisane tekstove o toj oblasti, kroz neke video radove. Obraćam se svakom, kod onih koji isto misle očekujem podršku i da uživaju, a one neistomišljenike volim da provociram, odnosno očiglednim dokumentarnim sadržajem i zvucima da im poljuljam ubeđenje, mada znam da mnogi podržavaju globalizaciju i neoliberalni kapitalizam samo iz lične koristi a shvataju da je to pogrešan put. Inače, obraćam se svim generacijama. Dakle, žrtvama globalizma, koji možda i ne shvataju da to jesu, tako da je moja misija prosvećivanje i ozbiljna kritika, a u popularnoj formi. Otvaranje očiju svima, a uz prijatne zvuke odnosno zavodljive ritmove, pa i duhovite obrte. Humor je najjače oružje. A to što su moji naslovi svi na engleskom, to je radi komuniciranja sa globalnom publikom.

Iako nemate formalno muzičko obrazovanje i neformalno muzičko iskustvo vaš talenat je očigledan u činjenici da vaši post-moderno kolažirani zvučni radovi u strukturalnom smislu sadrže klasičnu muzičku logiku kompozicionog postupka harmonizacije aproprisanih fragmenata digitalnim sredstvima semplovanja. Na kojoj opremi ste snimili i uživo izvodili albole, da li ste imali nečiju pomoć i koga od prethodnika i savremenika smatraste muzičkim uzorima, ili inspiracijom za samosvojni angažovani muzički izraz?

Ja sam oduvek slušao muziku, i to sve vrste, od roka, džeza, preko klasike do tehna, pa i narodne, i sve njihove podvrste i međuvrste. Svaka dobra i iskrena muzika mi prija. Konkretno za moje zvučne radove samouverenost sam stekao slušajući Dejvida Birna i Brajana Inoa, Holgera Cukaija, Totsku, Dip diš, Džona Digvida i dr. Svako gradi svoje delo na nekim prethodnicima, to je neminovno, a mislim da sam ipak vremenom našao svoj prepoznatljiv stil, pre svega u izraženom i jasnom antiglobalističkom, antiratnom i antireklamerskom angažmanu, koji je ne samo sadržajem nego i for-

mom naglašen. Uz to uvek ima elemenata humora, ironije i sarkazma, što su mnogi kritičari, koji su o meni pisali, primetili.

Što se tiče programa na kojima sam radio, to su neki osnovni i, naglašavam, besplatni, odnosno piratski programi kao Sonic Foundry – Acid 3.0 i neki pomoćni alati. Vrlo su jednostavni za rad, intuitivni, sve je vizualizovano i mišem se radi i svako i nepismen može lako da ih shvati i koristi. Pre štampanja mojih CD-a postprodukciju je uradio Slobodan Misailović, ali on nije ništa menjao u samom sadržaju već samo malo pročistio zvučne slike, pojačao kontraste da bi kod slušanja bilo čistije. Inače, **on mi se** sam ponudio da to uradi nakon prisustvovanja mom prvom koncertu u Izbi 2007, kada sam već imao dovoljno materijala za moj prvi CD „Globalistička vožnja“. A za taj koncert me je pripremao Petar Savić, sada je u Londonu, uspešan stručnjak za elektronsku tehnico-haus muziku, a sarađivao je i sa Exit festivalom. On se u to vremen pojavljuje u kafe Izbi, sretali smo se i razgovarali o mom nastupu pa je predložio da me obuči kako da tokom sviranja unapred pripremam semplove i ubacujem ih na određenim mestima uživo. Takođe da koristim razne filtere na mikseti, echo, ubrzavanje i usporavanje, menjanje tonaliteta itd. Vežbali smo to par dana u podrumu Izbe na njihovoj mikseti, ne znam koje je marke. A sve su one u principu slične.

Koji je smisao vašeg samoodređenja kao visokog predstavnika i volontera antiterorističke umetničke prakse, da li ste se zbog njega suočavali s nekim oblicima cenzure i da li ste imali problema s autorskim pravima zbog upotrebe postmodernog kompozicionog postupka?

Nisam imao tih problema, verovatno zato što ja materijal toliko izmiksam da su fragmenti neprepoznatljivi, ili su jako kratki da bi ih kompjuteri tragači prepoznali. Često puštam dve ili čak tri melodije da idu istovremeno „jedna ispod druge“ pa veštačka inteligencija ne može to da razdvoji kao što može ljudski mozak.

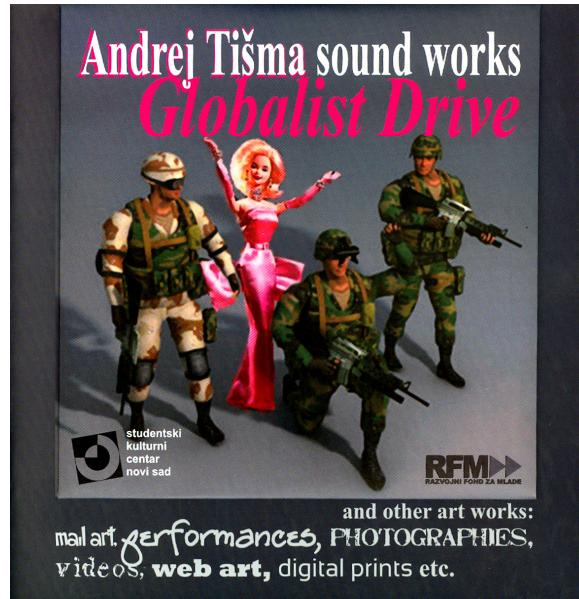
Još jednu stvar bih pomenuo koja mislim da je važna za moj pristup muzici. Svu muziku pre mene sam iskoristio i napravio svoju građevinu

po svojim principima i idejama, porukama. Pa u mojoj muzici svakako ima konkretnih elemenata, nađenih zvukova, instrumentalna, pesama, to je moj sistem koji sam koristio i u video radovima, i u printovima, poeziji, polaroidima, nađene slike koje kombinujem i dobijam nove celine, novi kontekst. Takođe ja nikome ne branim da koristi moje radove, moje fotografije, moju muziku, već sam srećan ako to neko iskoristi za svoj rad. Znači da mu se dopalo i hoće još da ga unapredi. Meni je to čast a ne da ljude tužim.

Prilikom nastupa predstavljam se kao DJ i VJ Čika Andra, visoki predstavnik i volonter multikulturalne i inkluzivne antiterorističke umetničke prakse. To su popularni, trendi, evropski termini koje sam ja usvojio, i zato je moja umetnost rekao bih politički korektna. Naravno ja ovo kažem ironično jer se zgražavam nad tim novojezikom evropskih birokrata i nad političkom korektnošću uopšte koja guši slobodu izražavanja, sputava umetnika, tera ga na autocenzuru, a koja me podseća na onu moralno-politički podobnost u vreme Titovog socijalizma. Te moje reči namenjene su predstavnicima medija ili državnim institucijama, sponsorima i cenzorima, da ih odmah smirim i da se ne boje da će biti neke nekorektnosti u mom programu, a ima je dosta samo je prikrivena. Visoki predstavnik sam zato što sam svoja dostignuća valorizovao na najvišim mestima u Evropi i svetu. Moja muzika je izvođena u galerijama i na radio stanicama u Londonu, Beču, u Pasadeni, San Francisku, Jerusalimu, tako da smatram sebe visokim predstavnikom ove umetnosti. Zatim volonter sam zato što radim besplatno, ne naplaćujem svoju umetnost, što je danas poželjno, volonteri se svugde traže. Multikulturalan sam zato što u mojim muzičkim radovima možete čuti razne jezike, raznih kultura; engleski, španski, japanski, ruski, nemački, čak i bengalski, srpski i romski. Što je danas poželjno i politički korektno. I inkluzivne pošto uključujem sve vrste muzike, i rock, i narodnu, i klasičnu, tehnico. Ne biram, sve je prihvatljivo, i sve se koristi, sve je dobrodošlo. I na kraju antiteroristička umetnička praksa zato što svojim radovima kritikujem te pojedine svetske sile koje terorišu čitav svet, bacaju bombe svaki čas po nekim zemljama, pa čak i fi-

**CD omot Andreja Tišme
(Delicate Situation, 2018)**

**CD omot Andreja Tišme
(Globalist Drive, 2010)**

nansiraju i obučavaju teroriste, tako da se ja apsolutno borim protiv toga u svojoj umetnosti.

Po čemu se razlikuju vaša dva albuma i da li pripremate izdavanje novog, koji bi možda delimično mogao da bude inspirisan aktuelnom pandemijom, njenim uzroцима i posledicama, i generalno krupnim planetarnim događajima koji su se odigrali u međuvremenu?

Imam materijala koji su neobjavljeni ali ne žurim sa albumom. Čekam da ovaj poslednji dopre dovoljno do slušalaca i da ga se toliko naslušaju da poželete novi. Mislim da je drugi album tehnički i muzički složeniji jer čovek vremenom sazna za nove tehničke mogućnosti, nabavi nove programe ili u starima nađe neke nove cake. Takođe mislim da su muzičke slike pročišćenije, samim tim i poruke pojedinih pesama. Zatim uključio sam mnogo više jezika, kultura, pa je i muzika primerenija svom antiglobalističkom angažmanu.